

**İslami Bilgi ve Ulema Tekeli,
Star Açık Görüş, 3 Ocak 2010.**

Ahmet T. Kuru
San Diego Eyalet Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü

Tarik Ramazan İsviçre asıllı, Oxford dahil çeşitli Avrupa üniversitelerinde ders vermiş olan bir felsefe ve İslami araştırmalar uzmanı. Akademik çalışmalarının yanısıra şöhreti Batı Avrupa'daki genç Müslümanlardan oluşan taraftar kitlesine ve Müslüman Kardeşler'in kurucusu Hasan el-Benna'nın torunu oluşuna dayanıyor. Bush yönetimi Ramazan'ın Filistinliler'e yardım amaçlı, sonradan Hamas'la ilişkili oldukları ortaya çıkan, iki kuruluşa yaptığı yardımı terörizme destek olarak yorumlayarak vizesini iptal etmişti. Bu yıl bir federal mahkeme bu kararı bozarak Ramazan'ın ABD'ye giriş yolunu açtı. Bush yönetimi ve bir kısım Fransız medyası tarafından fazla dinci görülen Ramazan, İslamcılarının tepkilerine hedef olmaktan da kaçamamakta. 2005 yılında Müslüman ülkelerde idam cezası, bedeni cezalar ve recm'in uygulamadan kaldırılması adına yaptığı çağrı sonrasında gördüğü tepkiler buna bir örnektir.

Oxford Üniversitesi tarafından geçen yıl yayınlanan *Radikal Reform: İslami Ahlak ve Özgürleşme*, Ramazan'ın en önemli kitabı olmaya aday. Daha önceki kitaplarında Avrupa'daki Müslümanların sorunlarına eğilen Ramazan, Avrupa'da azınlık değil, eşit vatandaş olduklarını vurgulamış, "dar-ül harb" ve "dar-ül İslam" gibi eski ayrımları reddetmiştir. *Radikal Reform* ise dünya genelinde Müslümanların sorunlarını ele almakta ve onları bir oto-kritiğe davet etmektedir. Yenilenme teklifine karşı çıkanların "şimdi bunun sırası değil" şeklindeki tenkitlerini reddeden Ramazan bu konuda geç bile kalınıldığını vurgulamaktadır.

Radikal Reform'un giriş bölümleri teolojik, tarihi ve kavramsal bir çerçeve çizerek İslam hukukunda farklı mezheplerin ve içtihadların tarih boyunca rekabet ve fikir ayrılığı içerisinde olduklarını hatırlatıyor. Takip eden bölüm ise yenilenmenin prensiplerini ortaya koyuyor. Son bölüm de bu prensipler ışığında tıp, kültür, sanat, kadın, iktisat, ekoloji, eğitim ve siyaset alanlarında yenilenmeyi tartışıyor.

Kitabın en önemli noktalarından birisi ulemanın İslami bilgi üzerindeki otoritesini sınırlandırması. Ramazan'a göre pek çok İslam alimi modern çağın meydan okumalarına karşılık verecek donanıma sahip değil. Bu nedenle İslami bilgi ve pratiğin oluşması sürecine değişik branşların uzmanlarının dahil edilmesi gerekiyor. Ramazan ulemayı "metin uzmanları" olarak adlandırmakta ve diğer branşların uzmanları karşısında bir üstünlükleri olmadığını iddia etmektedir. Benzer şekilde Ramazan, bilimlerin "İslami" olan ve olmayan diye sınıflandırılmasına ve "İslami" sayılan tefsir, hadis, fıkıh gibi "metin bilimleri"ne kudsiyet atfedilmesine karşı çıkmaktadır. Ramazan'a göre İslami metinlerden kurallar çıkarmak, insan bedeninden veya evrenden kurallar çıkarmaktan daha "İslami" veya kutsal değildir. Ramazan aynı zamanda "bilginin İslamlaştırılması" çabalarına da "tıbbın veya iktisadın İslamisi olmaz" diyerek reddetmektedir.

Ramazan'a göre İslam düşüncesinin günümüzdeki en önemli problemi şekilci ve yoruma kapalı (literalist) metin okuma tarzıdır. Ramazan'ın teşvik ettiği perspektif bütüncül ve dinamik bir metin okuması ile dinin özünü, manasını ve yüksek ideallerini ön plana çıkarmaktır. Yüksek idealleri "İnsanlığın, canlıların ve tabiatın saygınlığı, refah, bilgi, üreticilik, bağımsızlık, kalkınma, eşitlik, özgürlük, adalet, kardeşlik, sevgi, dayanışma ve çoğulculuk" (s. 139) olarak sıralamaktadır. Ramazan *şeriatı* bu aşkın prensiplerin kaynağı olarak, *fıkıhı* ise insan aklının bu prensipleri tarihin belirli bir döneminin şartları ışığında anlama çabası olarak tanımlar. Ulemanın

hükümleri yaşadıkları şartların etkisi altındadır; bu nedenle İslam hukuku günümüz şartlarına göre tekrar gözden geçirilmelidir. Ramazan kadın haklarının bu bağlamda en ciddi ele alınması gereken konu olduğunu vurgular. Eski alimlerin kadın konusundaki görüşlerinin yaşadıkları geleneksel ve genellikle ataerkil toplumların etkisinde kaldığına dikkat çeker. Şekilci ve gelenekçi yorumlardan dolayı camiler erkek mekanı haline gelmiştir. Bu gibi sorunların çözümü kadınların cami yönetim meclislerine ve fetva kurullarına dahil edilmesidir.

Ramazan yorumu kapalı ve şekilci refleksler gösteren Müslümanların küresel kapitalizme tutarlı bir tenkit geliştiremediğinden, aksine gizli bir taklitçilik içine düştüklerinden yakındır. İslami metinleri yalnızca Doğu kültürü ışığında okuyan Müslümanlar tektipleştirici Batı kültürüne karşı kompleks alternatifler üretme kabiliyetinden yoksun kalmaktadırlar. Hayatı bir karnavala dönüştüren küresel kapitalizme, herşeyi yasaklayan, hoşgörüsüz ve monoton bir İslam anlayışı ile karşı koymak mümkün değildir. Birçok Müslüman şekli bir Batı-karşıtlığı ile kapitalist tüketim anlayışını içselleştirilme çelişkisini yaşamaktadır. Ramazan bu konuda “helal et” örneğini verir. Helal etin şekil şartlarında azami hassasiyet gösteren bazı Müslümanlar, hayvanların ahır ve kümeslerde aşırı tüketim ve azami kar anlayışı ile gayr-i tabii ve acımasız şartlarda et fabrikasına dönüştürülmesine sessiz kalmaktadır. Benzer şekilde Müslümanların yönettiği birçok şirket teknik olarak ekonomik aktivitelerinin İslami olmasına hassasiyet gösterirken kapitalizmin acımasız kar etme ve tüketme anlayışına teslim olduklarından habersiz görünmektedirler.

Radikal Reform pek çok Müslümanın modern hayatta karşılaştıkları ve pratikte kabul ettikleri, ancak pek azının tutarlı bir teorik çerçevede ifade edebildikleri noktaları cesur ve net bir dille vurguluyor. En kısa zamanda Türkçe’ye çevrilmesini dilerim.